

Les Coves i la crisi del barroc (1592-1703): els Comanadors de la senyoria

Josep-Antoni Domingo i Borràs

L'assumpte del que ara ens ocupem és un dels que més clarament evidencia el significat de canvi que s'atribueix al mot crisi des d'una òptica històrica. Amb les dades que ens proporcionen uns quants processos judicials, documents conservats a l'Arxiu del Regne de València, secció Clero, lligall 834, caixes 2327/28; lligall 901, caixes 2371/72 i 2373; lligall 908, caixa 2394 i lligall 939, caixa 2485, intentarem refer, tot i que siga fragmentàriament, el llistat dels senyors que dominaren la Comanda Major de les Coves del vell Maestrat de Montesa durant el període de temps expressat.

El 15 de març de 1587 el papa Sixt V signava la incorporació de l'Orde de Montesa a la Corona hispànica dels Àustria posant-li així fi a una vella pretensió iniciada en els temps dels anomenats Reis Catòlics (1479-1516) i cloent també el llarg domini jurisdiccional dels montesins sobre aquestes terres iniciat de fet en 1319. Arran d'ara, el rei i els seus successors, en la persona de Felip II (1556-1598), es convertirà en *administrador perpetu* de l'Orde. Ara bé, un altre rescripte papal autoritzava Pere-Lluís Galcerà de Borja i de Castrepinos (1545-1592), darrer mestre, per administrar de forma vitalícia el Maestrat fins la seua mort ocorreguda el 20 de març de 1592, per la qual cosa, amb la decisió del Consell d'Aragó de 14 d'abril del mateix any, en desem-

bre s'iniciaven els tràmits generals per a l'efectiva administració reial. Pel que fa a les Coves la presa de possessió fou iniciada simbòlicament i solemne el 8 de març de 1593. Sobre aquests actes podeu il·lustrar-vos consultant el magnífic llibre "Les Coves de Vinromà, una vila del Maestrat històric" d'Eugení Díaz Manteca, recentment publicat per la Diputació de Castelló. I si de cas sentiu curiositat per l'estat econòmic de la Comanda en el moment del traspàs, també podeu llegir l'article del professor de la Universitat Autònoma de Madrid Ferran Andrés Robres "La economía de la Orden de Montesa cuando la incorporación: patrimonio, renta, gasto, balances (1592-1602)" publicat en 1999 a la revista *Estudis*, nº 20, del Departament d'Història Moderna de la

Universitat de València.

Aquesta incorporació fou vertaderament un acte força important per a les terres del Maestrat, tant que alguns dels seus pensadors, -Joan Mateu Bellés, dixit-, opinen que arran d'aquí cal establir una línia frontera i considerar el segle XVII com una nova base de replantejament per a l'anàlisi històrica. Les paraules del professor F. Andrés Robres en són ben eloqüents: "... el flamante *administrador perpetuo* de la valenciana orden militar de Santa María de Montesa y San Jorge de Alfama, Felipe II, accedía tanto a los ingresos generados por el maestrazgo como a las obligaciones que del mismo derivaban. Las rentas de las encomiendas y sus cargas continuarían siendo para los comendadores, pero la corona dispondría en adelante de su provisión, con lo

